

WAARDIGE RUSTPLAATS VOOR HERDENKING EN BEZINNING

‘Ik ben met andere ogen gaan kijken’

Foto Willem van de Pol, Nationaal Archief

De herbegravenis Hannie Schaft op de Eerebegraafplaats Bloemendaal, 27 november 1945.

In de zomer van 1945 werden in de duinen tussen Overveen en Bloemendaal 422 gefusilleerde verzetsmensen opgegraven. 314 van hen kregen een laatste rustplaats op de Eerebegraafplaats Bloemendaal, samen met 59 slachtoffers die elders om het leven waren gebracht. Een waardige omgeving en tot op de dag van vandaag een belangrijke plek voor herdenking en bezinning.

Door Jos Sinnema

De Eerebegraafplaats Bloemendaal is er gekomen op initiatief van oud-verzetsmensen die de in de duinen opgegraven kameraden een waardige laatste rustplaats wilden geven. Nabestaanden konden hun wensen voor de herbegrafenis kenbaar maken, waaronder ook bijzetting in een familiegraf of in de gemeente van herkomst. De door de oud-verzetsmensen opgerichte Stichting De Eerebegraafplaats Bloemendaal kreeg van meet af aan veel steun van Stichting 1940-1945. Zo hielp de Stichting met een lening en nam de Stichting jarenlang het beheer, het onderhoud en de daaraan verbonden kosten van de Eerebegraafplaats over. In 1989 werd die verplichting afgekocht omdat de verwachting was dat Stichting De Eerebegraafplaats Bloemendaal langer zou bestaan dan Stichting 1940-1945. Hoewel de Eerebegraafplaats sindsdien financieel zelfstandig is, zijn de twee stichtingen bestuurlijk, organisatorisch en operationeel nog altijd nauw met elkaar verbonden. Zo heeft zowel uit de Raad van Bestuur als uit de Raad van Advies van Stichting 1940-1945 één lid ook zitting in het bestuur van Stichting De Eerebegraafplaats Bloemendaal.

Betekenisvolle plek

Bijna tachtig jaar na de officiële openstelling op 27 november 1945 zijn er nog altijd mensen die ieder jaar een of meerdere keren naar de Eerebegraafplaats komen voor een bezoek aan het graf van hun vader, grootvader, broer, vriend of vriendin.

‘Duizenden en duizenden zijn samengestroomd’

Op 27 november 1945 werden in de St. Bavokerk in Haarlem de 422 verzetsmensen herdacht die in de duinen tussen Overveen en Bloemendaal waren opgegraven. De plechtigheid werd bijgewoond door koningin Wilhelmina, prinses Juliana en prins Bernhard. Voor de preekstoel stond de kist van Hannie Schaft, de enige vrouw onder de slachtoffers. Vanuit de kerk zette een Stille Tocht zich in beweging naar de Eerebegraafplaats, die met de herbegrafenis van de communistische verzetsvrouw officieel werd opengesteld. ‘De klokken van Haarlems torens beierden een laatste afscheid’, berichtte *De Waarheid*, het dagblad van de Communistische Partij Nederland. ‘Op het ogenblik dat wij dit schrijven, beweegt de stoet zich door Haarlemse straten waar dikke rijen belangstellenden langs de weg zijn geschaard en van bijna ieder huis de vlag halfstok hangt.’

‘Mijn moeder kon niet huilen, maar op 4 mei hilde ze wel’

Bijvoorbeeld op de dag van geboorte of overlijden of op de dag van de herbegrafenis. Voor Marike van Doorn kreeg de begraafplaats in 2024 onverwachts extra betekenis. Marike, die opgroeide in Haarlem, ging als kind ieder jaar op 4 mei met haar ouders naar de herdenking op de Eerebegraafplaats. Haar zussen gingen ook, daar bestond geen discussie over. Hun moeder had met haar eerste man Maarten Marijn in het verzet gezeten en hij was omgekomen in een concentratiekamp. ‘Daarover werd niet gepraat,’ aldus Marike, ‘dat was taboe. Maar dat 4 mei voor haar een rampdag was, dat wisten we wel. Mijn moeder kon niet huilen en wij mochten niet huilen, want er waren altijd ergere dingen. Maar op 4 mei hilde ze wel. Dat was een heel beladen dag bij ons thuis. Dan mocht je niks: niet spelen, niet vrolijk zijn en niets buitenshuis doen.’

Marike herinnert zich goed hoe na aankomst van de Stille Tocht op de Eerebegraafplaats iedereen zich verspreidde en een graf opzocht. ‘Wij ook, maar ik heb me nooit afgevraagd naar welk graf we gingen. We legden bloemen op het graf en wachtten tot acht uur, op de twee minuten stilte.’

De officiële ingebruikname van de Eerebegraafplaats Bloemendaal op 27 november 1945.

Herdenkingen

Elk jaar zijn er op de Eerebegraafplaats Bloemendaal vier herdenkingen. Op 5 februari worden de medewerkers van verzetskrant *Het Parool* herdacht die na het 'eerste Paroolproces' op 5 februari 1943 zijn gefusilleerd of in een concentratiekamp of gevangenis terechtkwamen.

Op 4 mei is er 's ochtends een besloten herdenking waarbij er meerdere kransen worden gelegd: door Stichting 1940-1945 en de burgemeesters van Haarlem, Heemstede, Velsen, Zandvoort en Bloemendaal als ook het Korps Nationale Reserve Koninklijke Landmacht. 's Avonds, tijdens de Nationale Dodenherdenking, is er een herdenking die begint met een Stille Tocht.

Op de laatste zondag van november is in Haarlem de Nationale Hannie Schaft Herdenking. Hieraan voorafgaand wordt het graf van Hannie Schaft op de Eerebegraafplaats bezocht.

Herdenking van de gefusilleerde medewerkers van verzetskrant *het Parool*, 5 februari 2025.

Foto Nationaal Archief

Herdenking en Stille Tocht op 10 mei 1948.

Daarna kwam het Wilhelmus, dat altijd veel indruk op me maakte, en dan liepen we weer naar huis.' Nadat ze op 19-jarige leeftijd uit huis is gegaan, komt Marike 55 jaar lang niet meer op de Eerebegraafplaats. Tot ze zich verdiept in het verzetsverleden van haar moeder. Dan blijkt er op de Eerebegraafplaats iemand begraven die bij haar moeder en haar man was ondergedoken en met wie zij samen in het verzet zaten: Guus Sanders. Na verraad werden zij alle drie opgepakt; alleen Marikes moeder, destijds 23 jaar, overleefde. Marike: 'Terwijl ik altijd heb gedacht dat we op 4 mei naar de Eerebegraafplaats gingen omdat het dichtbij was, was de herdenking voor haar veel persoonlijker dan ik me kon bedenken. Het was een rampdag én een soort eerbetoon.' Sinds de Eerebegraafplaats voor Marike in een ander licht is komen te staan, voelt ze regelmatig een sterke behoefte om erheen te gaan. Alleen, om in alle stilte en rust te herdenken en te reflecteren. Als kind was ze te jong om het verdriet van haar moeder te begrijpen, maar voelde ze dit wel en droeg ze het jarenlang met haar mee. 'Ik ben met andere ogen gaan kijken,' zegt ze, 'en ik ben veel beter gaan begrijpen waar dat verdriet op 4 mei

vandaan kwam. Ik was altijd al mild, maar weet nu nóg beter: mijn ouders hebben hun best gedaan.'

Alleen, mijmerend, naar de Zeeweg, om te herdenken

Beker melk en een beschuitje

Terwijl Marike op de Eerebegraafplaats de rust en stilte zoekt, laaft Maarten Bothe zich er juist aan het gezelschap op de jaarlijkse 5-februariherdenking. Die dag worden de gevallen en gevangengenomen medewerkers van de onafhankelijke socialistische verzetskrant *Het Parool* herdacht. Twaalf medewerkers, die terechtstonden in het 'eerste Paroolproces' en op 5 februari 1943 werden gefusilleerd, zijn op de Eerebegraafplaats bij elkaar begraven. Maartens vader, *Parool*-drukker Wim Bothe, overleefde de oorlog maar werd er wel door getekend. Maarten herinnert zich hoe hij hem soms aantrof als hij zelf midden in de nacht thuis kwam. In de keuken, met een beker melk en een beschuitje. 'Kun je weer niet slapen?' 'Nee, nee... maar het komt wel goed.'

Met zijn vrouw en vijf kinderen sprak Wim Bothe nooit over wat hij had meegemaakt of waarvan hij last had. Dat zou hen maar belasten. Wel ging hij elk jaar op 4 mei 's ochtends heel vroeg de deur uit. Alleen, mijmerend, naar de Eerebegraafplaats aan de Zeeweg, om te herdenken. 'Wil je dat ik meega?' 'Nee, nee, dat hoeft niet...'

Toen het werken echt niet meer ging waren het de vrienden uit het verzet die Wim overhaalden om toch maar buitengewoon pensioen aan te vragen. De drempel was hoog, want een verzetspensioen, daarvoor had hij het toch niet gedaan? 'Vlak voor zijn overlijden in het ziekenhuis kwamen de herbelevingen' vertelt Maarten. 'De waanbeelden die hem toen vaak kwelden en de angst die dan plots in zijn ogen kon staan... "Kijk uit! Daar! Achter je!" kon hij dan roepen. Sjonge man, realiseerde ik me, jij hebt veel meer meegemaakt dan wij ooit hadden kunnen bedenken. Had je het ons maar kunnen vertellen, dan hadden we je veel beter kunnen ondersteunen, kunnen helpen...'

Gemengde gevoelens

Dat een dierbare een rustplaats op de Eerebegraafplaats heeft, wil niet zeggen dat dit voor ieder familielid een troostrijke gedachte is. De gevoelens kunnen tegenstrijdig zijn. Dat gold bijvoorbeeld voor Trijneke Blom-Post, dochter van verzetsman Johannes Post. Zij was twaalf toen haar vader hier werd herbegraven. Trijneke: 'Ik ben wel bij herdenkingen op de Eerebegraafplaats geweest, maar ik vond het altijd heel lastig. Ik kwam altijd klem te zitten. Daar lag de verzetsman, en ik miste mijn vader.'

Het verzet spreekt

Het bestuur van de Eerebegraafplaats besteedt ook aandacht aan de geschiedenis van het verzet in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Eerder zijn er al een app gerealiseerd (inmiddels vervangen door een vernieuwde, ook voor mobiele telefoons geschikte website) en een Rolodex met informatie over de slachtoffers. Medio april wordt een nieuw informatiepunt geopend. Een aantal informatieborden verhaalt de verschillende fasen van het verzet, niet alleen met tekst en foto's maar ook met geluid. Een tik op de foto's van diverse slachtoffers start een geluidsfragment waarin hun geschiedenis wordt verteld.

Sinds het overlijden van zijn vader in 1996 woont Maarten in zijn plaats de herdenking op 4 mei op de Eerebegraafplaats bij. De Parool-herdenking op 5 februari kwam er ook bij en vooral die herdenking voelt als een warm bad. Hij vindt er erkenning voor het verzetswerk van zijn vader, begrip, herkenning en een grote saamhorigheid. En over tien jaar? 'Ik hoop dat de kinderen en kleinkinderen het dan voortzetten. Dat er dan nog steeds herdacht wordt en over wordt gepraat. Dat doe ik nu ook. Bij de herdenking op 4 mei op de Eerebegraafplaats zie ik soms mensen bij de graven staan kijken, zonder dat ze zien. Dan stap ik op ze af en vertel wie daar liggen, wat zij gedaan hebben en waarom. "Nu zegt het me veel meer", hoor ik dan vaak. "Nu heb ik er een gevoel bij." Mijn vader kon er niet over praten, maar ik wel. Ik blijf vertellen.'

Eerebegraafplaats Bloemendaal

Zeeweg 26
2051 EC Overveen
telefoon 023 - 526 18 69

Openingstijden

1 april tot en met 31 oktober:
Van 09.00 uur tot 18.00 uur

1 november tot en met 31 maart:
Van 09.00 uur tot 17.00 uur.

De toegang is vrij

www.eerebebraafplaatsbloemendaal.eu

